

Vytěžování dat: Intuitivní úvod do pravděpodobnosti

Filip Železný

Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Fakulta elektrotechnická, ČVUT

Intuitivní úvod do pravděpodobnosti

Datová tabulka

Vysoké příjmy	Splácí úvěr
ano	ano
ano	ne
ne	ano
ano	ano
ne	ne
ne	ne
ne	ano
ano	ano
ano	ano
ano	ano
ne	ne

Kontingenční tabulka

		Splácí úvěr		
		ano	ne	Σ
vysoké příjmy	ano	5	1	6
	ne	2	3	5
Σ		7	4	11

Nový žadatel o úvěr, má vysoké příjmy.

- Bude splácet úvěr?
- S jakou pravděpodobností?

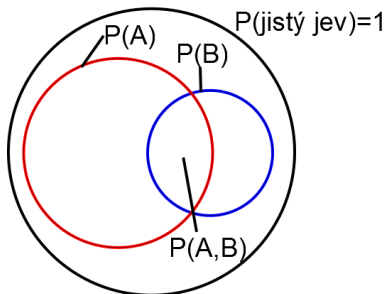
	S	$\neg S$	Σ
V	a	b	r
$\neg V$	c	d	s
Σ	k	l	n

- ▶ V (vys. příjmy), S (splácí úvěr): **náhodné jevy**
- ▶ $\Pr(V) \approx r/n$, $\Pr(S) \approx k/n$: **marginální** pravděpodobnosti
- ▶ $\Pr(V, S) \approx a/n$, $\Pr(V, \neg S) \approx b/n$, atd.: **sdružené** pravděpodobnosti
- ▶ $\Pr(V|S) \approx a/k$, $\Pr(V|\neg S) \approx b/l$, atd.: **podmíněné** pravděpod.
- ▶ Frekvence konvergují k pravděpodobnostem s roustoucím n .
Např.

$$\lim_{n \rightarrow \infty} r/n = \Pr(V)$$

Základní vlastnosti pravděpodobnosti

- Zřejmé z geometrické představy

- $0 \leq \Pr(\dots) \leq 1$
- $\Pr(\neg A) = 1 - \Pr(A)$
- $\Pr(A|B) = \Pr(A, B) / \Pr(B)$
- $\Pr(\neg A | \dots) = 1 - \Pr(A | \dots)$
- $\Pr(A \text{ nebo } B) = \Pr(A) + \Pr(B) - \Pr(A, B)$

- Pokud platí

$$\Pr(A, B) = \Pr(A) \cdot \Pr(B)$$

neboli $\Pr(A|B) = \Pr(A)$, tak jsou jevy A a B **nezávislé**.

- Jsou splácení úvěru (S) a vysoké příjmy (V) nezávislé?

	S	$\neg S$	Σ
V	5	1	6
$\neg V$	2	3	5
Σ	7	4	11

- $\Pr(V, S) \approx 5/11 = 0.45 \dots$
- $\Pr(V) \cdot \Pr(S) \approx 6/11 \cdot 7/11 = 0.34 \dots$
- Z dat se zdá, že jsou závislé. Proč to nemůžeme říci s jistotou?

	S	$\neg S$	Σ
V	5	1	6
$\neg V$	2	3	5
Σ	7	4	11

- ▶ “Bude vysokopříjmový klient splácet úvěr?”
 - ▶ Jaký typ pravděpodobnosti odpovídá na tuto otázku?
 - ▶ S pravděpodobností $\Pr(S|V) \approx 5/6$ bude splácet.
- ▶ “Bude klient, o kterém nic nevíme, splácet úvěr?”
 - ▶ Jaký typ pravděpodobnosti odpovídá na tuto otázku?
 - ▶ S pravděpodobností $\Pr(S) \approx 7/11$ bude splácet.
- ▶ $\Pr(S|V) > \Pr(S)$ (nejsou nezávislé!)
 - ▶ $\Pr(S|V)$ též **apriorní** pravděpodobnost
 - ▶ $\Pr(S|V)$ též **aposteriorní** pravděpodobnost

- ▶ Náhodný jev je binární pojem (nastane / nenastane)
- ▶ Pro modelování dat potřebujeme širší škály hodnot. Např.
 - ▶ příjmy: $p \in \{\text{vysoké, střední, nízké}\}$
 - ▶ splácení úvěru: $u \in \{\text{splácí, problémy, nesplácí}\}$

Příjmy (p)	Úvěr (u)
vysoké	splácí
nízké	nesplácí
střední	problémy
nízké	problémy
...	...

- ▶ p a u jsou (diskrétní) **náhodné veličiny** (n.v.)
- ▶ N.v. charakterizuje tzv. **rozdělení pravděpodobnosti**

Rozdělení pravděpodobnosti n.v.

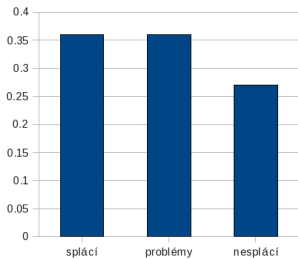
- ▶ Rozdělení n.v. v je funkce $P_v(x) = \Pr(v = x)$.
- ▶ K hodnotám rozdělení opět konvergují frekvence v kontingenční tabulce:

$p \downarrow u \rightarrow$	splácí	problémy	nesplácí	\sum
vysoké	2	1	0	3
střední	2	2	2	6
nízké	0	1	1	2
\sum	4	4	3	11

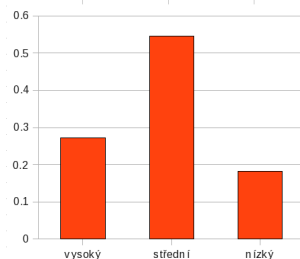
- ▶ P_p, P_u : **marginální** rozdělení p (příjmy) resp. u (splácení úvěru)
 - ▶ např. $P_p(\text{střední}) \approx 6/11$, $P_u(\text{problémy}) \approx 4/11$
- ▶ $P_{p,u}$: **sdrúžené** rozdělení p a u
 - ▶ např. $P_{p,u}(\text{střední}, \text{splácí}) \approx 2/11$
- ▶ $P_{p,u}$: **podmíněné** rozdělení p a u
 - ▶ např. $P_{p|u}(\text{střední}|\text{splácí}) \approx 2/4$

Histogramy

$p \downarrow u \rightarrow$	splácí	problémy	nesplácí	Σ
vysoké	2	1	0	3
střední	2	2	2	6
nízké	0	1	1	2
Σ	4	4	3	11

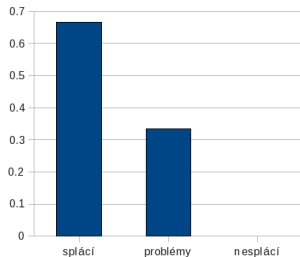
$$P_u(x)$$

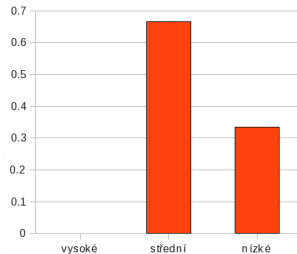
$$P_p(x)$$

Histogramy

$p \downarrow u \rightarrow$	splácí	problémy	nesplácí	Σ
vysoké	2	1	0 0	3
střední	2	2	2	6
nízké	0	1	1	2
Σ	4	4	3	11

$$P_{u|p}(x|vysoké)$$

$$P_{p|u}(x|nesplácí)$$

Vždy platí

$$\sum_x P_v(x) = 1$$

Sčítáme přes všechny hodnoty x , kterých může n.v. v nabývat.

Např.

$$P_u(\text{splácí}) + P_u(\text{problémy}) + P_u(\text{nesplácí}) = 4/11 + 4/11 + 3/11 = 1$$

Analogicky pro podmíněné rozdělení

$$\sum_x P_{v|w}(x|y) = 1$$

Pro jakoukoliv hodnotu y n.v. w .

Např.

$$\begin{aligned} &P_{u|v}(\text{splácí}|\text{nízké}) + P_{u|v}(\text{problémy}|\text{nízké}) + P_{u|v}(\text{nesplácí}|\text{nízké}) \\ &= 0/2 + 1/2 + 1/2 = 1 \end{aligned}$$

- ▶ Nabývá hodnot z R . Její rozdělení pravděpodobnosti je dáno *hustotou*.
- ▶ Hustota spojitě n.v. X : $f(x)$ taková, že platí

$$\Pr(a \leq X < b) = \int_a^b f(x) dx$$

- ▶ Tedy $\Pr(a \leq X \leq b) =$ plocha pod grafem $f(x)$ mezi a a b .
- ▶ Proč ne jednoduše $f(x) \equiv \Pr(X = x)$ jako u diskrétní?
- ▶ $\Pr(X = x) = 0$ pro jakékoliv x ! (výběr z ∞ množství hodnot!)

- *Binomiální* rozdělení diskretní n.v.:

$$P(x) = \binom{n}{x} p^x (1-p)^{n-x}$$

$P(x)$ = pravděpodobnost x orlů při n hodech mincí, kde
 $\Pr(\text{orel}) = p$

- *Normální* hustota spojitě n.v.:

$$f(x) = \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{(x-\mu)^2}{2\sigma^2}\right)$$

parametry: μ - střed, σ^2 - rozptyl (rozpětí “zvonu”) příklad:
obvyklé rozložení chyb měření kolem skutečné hodnoty μ .

Binomiální a normální rozdělení (pokr.)

